

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

[Review of: M. Barlyng (2018) Spring: Tidsskrift for moderne dansk litteratur 43]

van der Liet, H.

DOI

[10.1515/ejss-2020-2013](https://doi.org/10.1515/ejss-2020-2013)

Publication date

2020

Document Version

Final published version

Published in

European journal of Scandinavian studies

License

CC BY

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

van der Liet, H. (2020). [Review of: M. Barlyng (2018) Spring: Tidsskrift for moderne dansk litteratur 43]. *European journal of Scandinavian studies*, 50(2), 393-397.
<https://doi.org/10.1515/ejss-2020-2013>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Reviews

Marianne Barlyng (red.): *Spring. Tidsskrift for moderne dansk litteratur* 43. Gentofte 2018.

Reviewed by **Henk van der Liet:** Faculteit der Geesteswetenschappen, Scandinavische taal- en letterkunde, Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, Netherlands, e-mail: H.A.vanderLiet@uva.nl

<https://doi.org/10.1515/ejss-2020-2013>

Spring nr. 43 er et temanummer om Helle Helles forfatterskab frem til hendes indtil dato seneste roman *de*, der udkom i 2018, umiddelbart før *Spring*-nummeret kom på gaden. Ud over de otte artikler med læsninger af enkeltværker og syntetiserende tilgange til Helle Helles forfatterskab, rummer hæftet desuden tre løse bidrag udenfor det overordnede tema. Denne anmeldelse vil dog primært se på artiklerne i temasektionen, hvilket er synd for forfatterne af de artikler udenfor temaet, der alle er ganske læseværdige, men ufortjent står i skyggen af temaartiklerne. Bidragene udenfor temaet handler om en revurdering af Georg Brandes litteraturkritik (Svend Skriver), en læsning af Yahya Hassans lyrik i lyset af den pikareske litterære tradition (Maimouna Jagne-Soreau) samt en slags filosofisk indføring i Theis Ørntofts roman *Solar* (Torsten Bøgh Thomsen).

Artiklerne i temasektionen om Helle Helle er skrevet af veletablerede litteraturforskere og hver af dem er læseværdig og udgør et væsentligt bidrag til den efterhånden omfattende litteratur om dette helt centrale forfatterskab i nyere dansk litteratur. Det er paradoksalt at forfatterskabet i de senere år løbende har affødt et hav af specialer, afhandlinger og forskningsartikler, men at det indtil videre kun har været genstand for én enkel monografi: *Hvor lidt der skal til. En bog om Helle Helles forfatterskab*, redigeret af Jørgen Aabenhus, Anita Nell Bech Albertsen og Per Krogh Hansen (Syddansk Universitetsforlag 2011). I temasektionens forord kridter redaktørerne Dag Heede, Claus Elholm Andersen og Stig Olsen banen op ved at forholde sig polemisk til forgængernes litteraturteoretiske udgangspunkter, eftersom de mener, at Helles *oeuvre* efterhånden har udviklet sig i en retning der gør, at det ikke længere er tilfredsstillende at indordne det under overskriften 'minimalisme'. En anelse udfordrende betegner redaktørerne prædikatet minimalisme som "en spændetrøje for forståelsen af forfatterskabet" og at deres incitament til at samle artiklerne bundes i en bestræbelse på at justere "den stålsatte opfattelse af Helle som minimalistisk realist, vi her [...] søger at gøre op med i dette temanummer: Helle Helle 2.0: ud af minimalismen" (s. 6). På trods af de store ord er resultatet otte spændende bidrag der i hvert fald er med til, at nuancere og perspektivere vores syn på Helle Helles samlede forfatterskab, og – ikke mindst –

at bidragene kommer med en bred vifte af stærke nærlæsninger af de enkelte værker i kronologisk rækkefølge. I øvrigt samme disposition som *Hvor lidt der skal til* i sin tid havde.

Dag Heede, der aldrig er bange for at skabe lidt røre i andedammen, står for det første bidrag, der er en bred og kongenial indføring i forfatterskabet, med særlig fokus på dødstemaet. Heedes fremragende og inspirerende tilgang afrundes med en ny og præcis læsning – netop ud fra dødstemaet – af den allerede nyklassiske novelle 'Fasaner' fra novellesamlingen *Rester* (1996).

I bidraget kan Heede, på trods af en række ligheder med *Hvor lidt der skal til* ikke dy sig for at give et hib til forgængerne, "den hedengangne Koldingskole", (s. 26) som han gerne vil lade "smage af egen medicin" (s. 27). Spørgsmålet er hvad disse interne, institutionskritiske bemærkninger skal gøre godt for. Helle Helles forfatterskab har udviklet sig markant og heldigvis forsøger litteraturvidenskaben at holde trit med udviklingen. Spændetrøje-retorikken er en unødvendig selvopreklamerende eftersom Dag Heedes eksemplariske oversigtslæsning af hele det nuværende forfatterskab i sig selv er overbevisende nok og trænger ikke til yderligere lobhudning. Artiklens ræsonnement er, at Helles forfatterskab bevæger sig stilistisk væk fra minimalismen og at de enkelte bøger forholder sig dialogisk til hinanden, men Heedes mest overbevisende og spændende hypotese er, at "alle hendes tekster er gennemsyret af død og forgængelighed" (s. 14). Heede påviser og blotlægger dødstematikken som hele tiden underspilles af Helle Helle, men som alligevel – underfundig og subtil – er allestedsnærværende i teksterne.

Efter artiklens første del, med den glimrende fugleflugtslæsning, skifter Heede gear i bidragets anden del, i en nærlæsning af novellen "Fasaner", som Gud og hvermand allerede har beskæftiget sig med, men som i Dag Heedes vinkling læses emblematiske, nærmest som en formaning, et vanitas-billede med "døden/timeligheden som overordnet tema" (s. 21). Her, i det praktiske analytiske arbejde viser diskussionen for eller imod begrebet minimalisme sig at være af ringe betydning. Det væsentlige er, at Dag Heede kommer med en fremragende, præcis læsning, som bekræfter dødstematikkens relevans.

'Fasaner' går igen i den næste artikel, skrevet af Julie K. Allen, som diskuterer hvordan visualitet fungerer som motiv i tre af Helle Helles noveller. Allens tilgang er at vise hvordan virkeligheden hos Helle fremstilles sprogligt, altså som "sprog-billeder". Allen demonstrer hvordan det visuelle hos Helle fungerer som et nøglehul der giver adgang til en fascinerende psykologisk og følelsesmæssig dimension i teksterne, der ikke blot berører fortællernes og romanpersonernes oplevelse af deres omverden, men også hvad det vil sige at være 'genstand' for andres blikke, inklusive når man forsøger at blive 'væk' eller 'usynlig'. Især forfatterens legen kispus flugter på forbilledlig vis med døds motivet i Dag Heedes læsning og de to bidrag perspektiverer hinanden perfekt.

Noget andet er, at Allen gentager den samme polemiske stikpille mod forgængerne som redaktionen (og Dag Heede solo) allerede har disket op med og således får vi endnu en gang at vide at den minimalistiske tolkningsramme ”overser alt det, der sker inden for hendes [= Helle Helles] novellers økonomi” (s. 33). Men hvad skal man ellers kalde Helles nøjsomme udeladelses- og antydningsteknik, hvis ikke man vil bruge det veletablerede begreb minimalisme, som oven i købet hidrører fra (billed)kunstfilosofien? Det afgørende må vist være, at minimalisme, ligesom alle andre -ismer er en begrebsmæssig hjælpekonstruktion, et containerbegreb for tilnærmelsesvis at indfange en æstetik med en række kunstneriske virkemidler, og ikke et mål i sig selv.

Med Peter Simonsens veloplagte artikel om Helle Helle som et tidssvarende eksempel på arbejderlitteraturen kommer der andre boller på suppen. Simonsen tager afsæt i arbejderlitteraturens traditionelle, ofte aktivistiske poetik, med social bevidstgørelse og klassekamp som omdrejningspunkter, hvorimod Helle Helle blot registrerer – nærmest i forbigående – implikationerne af nutidens arbejdsforhold, specielt det såkaldt prekære arbejde. For at synliggøre denne side af forfatterskabet fokuserer Simonsen især på romanen *Forestillingen om et ukompliceret liv med en mand* (2002), der således kommer til at fungere som *synekdoke* for hele forfatterskabet.

Også Peter Simonsen har tilsyneladende haft behov for at etablere en vis distance til tidligere læsninger af denne roman og i dette tilfælde er kritikken berettiget, eftersom det indirekte samfundsengagement i Helle Helles tekster kun sjældent har været genstand for litterær analyse. En af undtagelserne er Anker Gemzøe, der er en genganger fra *Hvor lidt der skal til* og som har været tidligt ude med at påpege det sociale potentiale hos Helle Helle. Selvom temasektionens titel er: ”Helle Helle 2.0: ud af minimalismen” betegner Peter Simonsen rent faktisk Helles noveller som ”skarpt vinklede antydningens overfladekunst, der viser i stedet for at fortælle og forklare” (s. 54). Mon ikke at denne beskrivelse kommer i nærheden af den udskældte minimalisme, eller? Under alle omstændigheder fører Simonsens analyse til en rigtig god konklusion, idet han slår fast at *Forestillingen om et ukompliceret liv med en mand* er ”ætsende politisk samfundssatire” (s. 64). Herudover kobler Simonsen Helle Helles sociale sensibilitet til en regional forståelsesramme, som analytisk fungerer udmærket.

Derefter analyserer Stig Olsen romanen *Rødby-Puttgarden* (2005) med udgangspunkt i spørgsmålet om tekstens fortællestruktur; hvem fortæller, hvad og til hvem? Det er klassisk narratologi (Genette og Hamburger) der bliver kørt i position for at vise, hvordan de to søstres (Jane og Tine) fortællinger er vævet ind i hinanden. Olsens spændende pointe er, at den retrospektive og den aktuelle fortælling pendler fra den ene søsters fortælleposition til den andens, noget som

også mimes af titlens to fæргеbyer. Artiklen forekommer dog en anelse uligevægtig, da den narratologiske analyse munder ud i en længere digression om – især bibelske – symboler i romanen. Meget spændende bliver det igen, når Olsen i bidragets slutning slår fast, at *Rødby-Puttgarden* vender dannelsesromanens målsætning – det fortællende jags bestræbelse på at finde sig selv – på hovedet, eftersom Janes genrebestemte rejseri ikke er ”rettet mod at finde sit jeg, men mod at blive af med det” (s. 84).

Annegret Heitmanns bidrag har fokus på *Ned til hundene* (2008) som hun nærlæser udefra romanens særlige tidsgestaltning, da hele handlingsforløbet foregår i en slags mellem- eller ventetid. Heitmanns præcise læsning af romanen – inklusive en ekskurs om vejrets betydning i romanen – munder ud i konklusionen, at Helle Helle på mesterlig vis udnytter et grundlæggende paradoks i den moderne tilværelse, nemlig, at folk forsøger at holde styr på hverdagslivets stressniveau ved, med jævne mellemrum, at ’slappe af’ og ’koble fra’, samtidig med at dette behov er udtryk for en regressiv, eskapistisk længsel tilbage til anno dazumal. Desuden kan denne fantasi om ”[d]en indskrænkede mobilitet og det langsomme tempo” give sig udslag i en trussel om ”marginalisering i den dynamisk prægede verden” (s. 107), en konklusion som Peter Simonsens bidrag viser konsekvenserne af.

Også Claus Elholm Andersen lægger ud med lidt rutinemæssig minimalismebashing inden han går i gang med, at læse romanen *Dette burde skrives i nutid* (2011) som en genoplivning og fornyelse af en ældre romangener, nl. kunstnerromanen. Genren hviler på spændingsforholdet mellem på den ene side fortællerens ønske om at realisere sig selv som kunstner, og på den anden side tilværelsens lavspraktiske begrænsninger, en iagttagelse der forbinder Elholm Andersens artikel med såvel Peter Simonsens som Annegret Heitmanns bidrag. Hos Helle Heller er ”konflikten mellem boheme og borgerlig [...] udskiftet med en konflikt mellem center og periferi, mellem by og land” (s. 116) og, kunne man tilføje, mellem iagttagelse og *agency*.

Helle Helles anvendelse af kunstnerromanens grundform er ifølge Elholm Andersen en slags mimicry eller imitation, der cementeres af ”romanens mange allusioner, henvisninger og intertekstuelle referencer til andre forfattere, værker og genrer” (s. 121). Og denne kompleksitet er ifølge Elholm Andersen et væsentligt argument for, at afvise minimalisme-dogmet, hvilket virker lidt hårt trukket.

Anker Gemzøe skriver om romanen *Hvis det er* (2014) og ligesom Peter Simonsen fokuserer han især på fremstillingen af prekariatet. Gemzøe leverer en udmærket nærlæsning af romanen der ikke blot afdækker en stribe intertekstuelle referencer, men desuden viser hvordan mad(kulturen) fungerer som socialt signal eller ”klassemarkør” (s. 137). Gemzøe argumenterer også for at læse romanen som en moderne Himmerlandshistorie, med en ”kortlægning af underklasseliv i

yderkanter af det danske samfund” (s. 143), dvs. den del af den danske provins som efterhånden er blevet hægtet af. Også hvad det angår knytter Anker Gemzøes læsning an til Peter Simonsens position.

Det sidste bidrag i temasektionen er skrevet af Lilian Munk Rösing og handler om Helle Helles (stadigvæk) seneste roman *de* (2018). Munk Rösing indkredser forfatterens brug af personlige pronominer og hendes radikale anvendelse af præsens i romanen, og i den forstand tilbyder dette slutkapitel en gnidningsløs fortsættelse af Heitmanns temporale analyse, idet tiden i romanen bliver ”en mere flydende end lineær størrelse” (s. 152).

Springs temareaktion kunne have været en anelse mere striks med akribien i enkelte bidrag, men i det store hele er temanummeret om Helle Helles forfatterskab en guldgrube med fremragende nærlæsninger. På trods af den lidt højstemte polemiske patos, følger nummeret et godt stykke af vejen i forgængerens fodspor (*Hvor lidt der skal til* (2011)) og specielt Anker Gemzøes pionerarbejde springer (igen) i øjet. Sammenlagt er *Springs* temasektion et kærkomment stykke aktuel litteraturanalytisk arbejde om et centralt forfatterskab i den danske nutidslitteratur. Takket være en engageret redaktion munder Helle Helle 2.0, ved hjælp af eksemplariske nærlæsninger (bl.a. af novellen ’Fasaner’), ud i en række spændende diskussioner, specielt omkring eksistensfilosofi, fortælleteori og samfundsengagement. Hvad mere kan man ønske sig?